

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ			SOMMAIRE		
1940	ՅՈՒՆՈՒԱՐ	ԹԻՒ 1	1940	Janvier	N. 1
		42			p.
	Խմբ. - Մեր պատերազմը	1		Réd. — Notre bataille	1
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆ - ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ			ACADEMIE ARMENIENNE — PHILOGIE		
	Հ. Յ. Աւգեր. - Առաքելական քարոզու- թիւնը Հայոց մէջ	6		P. J. Aucher. — La prédication Apostolique chez les Arméniens	6
Գ Ե Ղ Ա Ր Ո Ւ Ե Ս			BEAUX — ARTS		
	Հ. Ե. Փ. - Վարդան Մախիթեանի նկար- ները Ս. Ղազարու թանգարանին մէջ	13		P. E. P. — Les tableaux de Wartan Maho- kian dans le Musée des PP. Mékhitharistes de St. Lazare	13
	Ս. Ճեվահիրճեան. - Հայկական կամարը Գոթական ոճին մէջ	18		S. Djévahirdjian. — La voûte Arménienne dans le style gothique	18
Գ Ր Ա Կ Ա Ն			LITTÉRATURE		
	Հ. Ղ. Ալիշան. - Ասանձար Սեպուհ Ամա- տունի զննարկաւ Հայկական հեծելազօրին (աշխ. թրգմ. Հ. Վ. Յ.)	22		P. L. Alichan. — Arantzar Sébouch Ama- douni (poésie) (trad. par P. V. Hovhannessian) Alfredo Panzini. — Le concert des Anges (trad. en arm. par P. L. D.)	22 23
	Ալֆրեդոյ Փանցինի. - Հրեշտակներու նուագահանգէտը (թրգմ. Խառէ Հ. Ղ. Տ.)	23	DES BRIBES DE NOS IMMORTELS		
ՆՇԽԱՐՆԵՐ ՄԵՐ ԱՆՄԱՀՆԵՐԷՆ				Serpouhi Vahan (lettre) Au P. A. Bagra- touni	26
	Սրբուհի Վահանեան (Տիւսաբ). - Աս Հ. Արսէն Կ. Բաղրատունի	26	LIVRES DU JOUR — RECENSIONS		
Օ Ր Ո Ւ Ա Ն Գ Ր Ք Ե Ր				P. M. Hovhannessian. — «Poésies lyriques» (par Gomidas Vartabed)	27
	Հ. Մ. Յովհաննէսեան. - «Քնարերգու- թիւններ» (Կոմիտաս Վարդապետ)	27	PRESSE ARMENIENNE		
Հ Ա Յ Մ Ա Մ Ո Ւ Լ				Réd. — Revue des Périodiques Arméniens	29
	Խմբ. - Հայ Մամուլ (Պարբերաթերթեր)	29			

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԴ

Խմբագրութիւնս կը խնդրէ որ մեր ազնիւ բաժանորդները բարեհաճին փութով կարգադրել իրենց հին ու նոր հաշիւները:

Կանխիկ վճարողներուն միայն պիտի կարենանք շարունակել թերթիս ա-
ռափութը:

1843-1940

Բ Ա Ջ Մ Ա Վ Է Պ

Հ Ա Ն Դ Ի Ս Ա Ր Ա Ն

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ - ԳՐԱԿԱՆ - ԳԻՏԱԿԱՆ - ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ ԹԻՒ 1

ՀԱՏ. Ղ.Ը. ՌԵԶԹ-ՌԵՂ. ՎԵՆԵՏԻԿ Ս. ՂԱԶԱՐ

ՄԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ամէն յարկի տակ ցաւ մը կայ, ամէն սրտի մէջ տրտունջ մը, եւ մենք
փաներորդ դարու մէջ՝ կը կարծենք ապրիլ լաւագոյնը ժամանակներուն եւ
միջօրէին վրայ գտնուիլ փաղափարքութեան մը, որուն յանկերգն է - Լուսա-
ւորութիւն, մեծաշնորհ արարքներ, եւ յաղթանակ միւս դարերուն վրայ:

Մինչդեռ խօսքէն քիչ մը անդին՝ կը հրկիզէ պատերազմը, ա՛յնքան աւելի
աղետաբեր, որքան փաղափարք ուժեր են որ կը բախին իրարու:

Ի՞նչ է պատճառը այս հակասական երեւոյթին, որ մինչ կը յառաջանանք,
արդիւնքները չեն գուրքնքանար մեզի, ընդհակառակն՝ խոտոր համեմատու-
թեան մը մէջ կը մնան:

Որովհետեւ՝ մեր լուսաւորութիւնը գուրկ է հոգեկանէն, որ իմաստն է ու
արժէքը բաւոր իրերուն:

Որովհետեւ՝ մեր մեծաշնորհ արարքները աւելի երեւոյթ են, քան խորք
ունեցող իրականութիւններ:

Որովհետեւ՝ խոտոր համեմատութիւն մը կը մնայ մեր նիւթապաշտ գար-
գացումներուն եւ անհատն ու ընկերութիւնը ղեկավարող բարոյական բարձր
տեսակէտներուն միջեւ, որոնք գերակշիռ են միւսներուն վրայ, եւ ճշմարիտ
փաղափարքութեան ստուգանիշն էր՝ արժէքաւորել մեր բարոյական ու մտա-
ւոր այս ուժերը, որո՞նք միայն կրնային ապահովել անհատին բարօրութիւնը,
եւ ազգային զգացումներուն հետ մերդաշնակել ժողովուրդներու անդորր
կենսակցութիւնը:

Ասիկա՛ պիտի ըլլար մեր յաղթանակը միւս դարերուն վրայ:

Բայց տարբերութիւն ո՞րքան խօսքի ու գործի:

Ներկայ նիւթի գաղափարաբանութիւնը եւ շահու փաղափարկները,
որ իրերուն հանդէպ «երկու չափ եւ երկու կշիռ» կը գործածէ, խորտակելով
ընկերային ամէն հաւասարակշռութիւն ու կայունութիւն, գմեզ կը դնեն ան-

«Բազմավէպ» Յունուար 1940

ակնկալներու այս անժամօք ուղիին առջեւ, որուն միայն անբաղձալի նախընտրութեան վրայ իսկ եւ տիեզերքի անբաւ միջոցը, իր բոլոր կարելիութիւններով հանդերձ, անբաւարար կու գայ մահկանացու այս կենցաղին:

Յաւը՝ ամէնուն համար, այո՛ւ. բայց՝ այսօր ասոնց, վաղը՝ անոնց. իսկ Հայուն՝ կարծես միշտ: Պատերա՞զմ, այսօր հոս, վաղը հոն. իսկ Հայուն համար՝ ամէնուրեք պատերազմ. մեր գոյավիճակը ինքնին ամէնօրեայ պայքար մը չէ՞ յաղթական:

Եթէ ակնարկ մը նետենք հարեւանցի, իրականութիւնները միտքարական չեն երեւիր մեզի համար: Մայր Հայրենիքը այսօր տարի միշտ խորհրդաւորութիւններով լի, իսկ Գաղութահայութեան նախապաշարները անորոշ. տեղաբնակները՝ Մուսա Տաղի հերոս մեր եղբայրներուն, զինուորագրութիւն՝ օտար հողի վրայ. ազգային ու գրական ակումբներ ցանցիք, իսկ մեր երիտասարդները նախապաշարներով վրայ են, եւ նախապաշարները զանազան իրարու դէմ բանակած է: Գերագոյն ցար մեր վերջիններու մասին է: Ապագայի յայտնով անած խոստումնաւոր երիտասարդութիւնը մեր գրական, եւ քրտինով ու գոհալիցիւններով հագիւ տուն ու տեղ եղած երիտասարդութիւնը մեր աշխատաւոր, այսօր խրամներու մէջ ու քնդանօթներու տակ կը պառկին:

Մեր սրտագին եւ յուզուած ողջոյնը անոնց ամէնուն, անոնց քաղցր արեւին եւ արդար յաղթանակին:

Հարկ մըն է, այո՛ւ, պայքարիլ քաղաքակրթութեան եւ հասարակաց խաղաղութեան համար, քանի որ անոնք, ինչպէս կը շահագրգռեն զամէնքը հաւասարապէս, կը պարտադրեն գոհալիցիւններ՝ յանուն իրենց պահպանումին: Որովհետեւ հոգեկան, մշակութային եւ նիւթական կապերով իրարու շփոթուած ժողովուրդներու համար՝ խաղաղութիւն եւ պատերազմ հետզհետէ իրարմէ անբաժանական կը դառնան:

Բայց գոհալիցիւններ պարտադրող սուրին քով՝ հա՛րկ է որ դրուի արդարութեան կշիռը, որպէս զի մի՛ գուցէ ունենա՞նք միայն տասանորդուն եւ պայքարի մէջ արդէն վերջացնեն իրենց գոյութիւնը՝ ի նպաստ արդարութեան, առանց արժանանալու անոր վերածնող արեւին եւ յաղթանակի պսակին:

Վերջին տարիներու մեր պատմութիւնը մե՛նք միայն գիտենք, խօսքի գնահատանքներ ալ շատ առիւնք օտարներէն, բայց ապագային այդ «հասարակաց խաղաղութեան» համար պայքարողներուն սահմանուածին մէջ մեր արդար բաժինը չենք գիտեր. տուժողը մենք, բայց պատասխանատուն ոչ ոք: Հոս է մեր նախապաշարներ անորոշութիւնը:

Դառնալէտ իրականութիւններ այսօրուան, որ մահառիթ կրնան դառնալ Հայուն համար, եթէ այժմէն չնախատեսենք ապագան եւ պատրաստ չունենանք կարելի ամէն միջոց պաշտպանողական, եթէ ոչ բոլորովին խուսափելու, գէթ փոքրագոյնի վերածելու համար անոնց հետեւանքները:

Իմաստութիւնը, որ կ'ազդարարէ «յաջողութեան ատեն ձայնդ անքնաբեր խառնակ», շատ տրամաբանօրէն ու դրականօրէն կը հրամայէ գործի լծել մեր բոլոր ուժերը, մեր լաւագոյն ուժերը, արտադրելու համար ամէն գետնի վրայ, բարեփոխական՝ եւ գրական կամ գործնական: Որովհետեւ ստէպ յեղյեղուած Ազգապաշտպանութի հարցը, այսօր աւելի քան երբեք անհրաժեշտ կը նկատուի:

Երբ յետպատերազմեան Գաղութահայութեան ծփուն նախապաշարները գտնուեցին, եւ այժմ անոր հետ մէկտեղ, ներկայ պատերազմը մեզմէ խլելու կու գայ մեր ազգային հիմն ու նոր գեղեցկութիւնները, կը հետապնդէ զմեզ, մեր յայտնը, մեր երիտասարդութիւնը:

Ապահովել ազգակները Ազգապաշտպանութիւն – Գիրը եւ մարդասիրական եւ այլ կարգի միութիւնները –, փրկել կորուստէ ինչ որ ազգային է – Գիր կամ արուեստ –, սրել մեր ազգային ոգին այսպիսի նախապաշարական պահերու մէջ, եւ մարդասիրական արարքներով օգնութեան փութալ, ուր որ կարօտութիւնը կը կանչէ:

Ասոնք են ներկայ պահանջները, ինչպէս նաեւ ազգային ինքնութեան մեր նշմարիտ վաւերաբնութիւնը:

Ասիկա՛ է, ահա, մեր պատերազմը:

Եւ ի՞նչպէս շահիլ պատերազմ մը, առանց ապահովելու ներքին նախապաշարները: Ամէն դասակարգի անհատ իր մասնակցութեան տեղն ունի մէկին կամ միւսին մէջ:

Այս ըսուածներուն շօշափելի ապացոյցները արդէն սկսան տրուիլ վերջերս, ինչպէս յոյժ գնահատելի նպատակներով կատարուած *Հանդանակութիւնները*: Սանճագի տեղահաններուն ի նպաստ, Ամերիկայի մէջ «Հայրենիք»ի շէնքին վերակառուցման համար, եւ պատերազմին սկիզբները Ֆրանսայի մէջ կազմուած՝ Փրանսական բանակի Հայ զինուորներուն Օգնութեան Յանձնարարութիւնը: Ասոնց վրայ աւելցնենք յարակից, *Ֆրանս-Հայկական Միութեան*՝ մեր զինուորներուն եւ ընդհանուր Հայ Ազգի դատին ի նպաստ սկսած քանակազին գործունէութիւնը Փրանսական պետական իշխանութիւններուն առջեւ, որուն համար, ներկայիս քէ ապագային, պարտական ենք գնահատել ու շնորհաւորել նախաձեռնարկներն ու գործիչները, նոյն իսկ ամէնէն խոնարհ խաւերու մէջ աշխատակցողները, եւ յաջողութիւններ մաղթել իրենց ազգանուէր գործին:

Միտքարական տեսակէտներ են ասոնք, որ ճգնաժամերու ատեն յաճախ երեւան կու գան, եւ ցոյց կու տան ցեղային մեր միութիւնը եւ անմուռն ու տոկուն ջիւղը մեր հիմն ու մշտանորոգ արմատին:

* * *

Ինչպէս յայտնի է, տնտեսական ընդհանուր տագնապին հետեւանալով, միջազգայինին հետ կը տուժէ նաեւ Հայ Մամուլը. բայց հոս ալ, եթէ կայ տուժող բաժինը, կայ նաեւ միտքարականը:

Պարագաներու բերումով՝ մեր գրական բեմէն անյայտացան մէկ քանի պարբերականներ, բայց ասոնց տեղ ուրիշներ ծայր տուին: Նորընձիւղները, գրեթէ ամէնքն ալ, ճիշդն ու շունչն են մեր երիտասարդութեան. երիտասարդութեան կ'ըսենք, որ փնտռուած ուժն է ամէնուրեք, որ վերապրեցնելու կոչուած է ու յաւերժացնելու անցեալէն ժողովրդացած սրբութիւնները, ինչպէս կենսաբնական գարունը, որ կը վերապրեցնէ աւանդը ժողովրդին: Ինչ հոգ քէ այդ ձեռնարկողները համեստ են իրենց ծրագիրներուն մէջ. ըլլալով անոնք նոյն անցեալի մը ժողովրդայնութիւնը, ինչպէս գիտակից եւ ինքնաշոժար ուժեր, այս

Իսկ պատճառով յոյս կը ներշնչեն ապագային համար: Մտաւորական ուժեր են, որով ազգի մը համար ամէնէն աւելի գուրգուրանքի կարօտ կողմը կը կազմեն:

Կազմեն:

Մեր բոլորին պարտականությունն է փաջալեր հանդիսանալ ամեն ձեռնարկի, որուն գործունեութեան ասպարեզը քէտ տարբեր, բայց հասարակաց է նպատակի կէտը – *Յայտարերութիւն Հայ Մօքի արժէքներուն*, կամ *Ժողայութիւն Ազգային Դատին* –, երբ ասիկա համեմաշխ կ'ընթանայ մանրնդհանուր միջոցներուն շուրջ:

Մեր արդար գնահատանքին մեջ սակայն, համակրութեան հետ գրական ճաշակն է առաւելապէս որ պիտի առաջնորդէ ու արժէքաւորէ մեր տեսութիւնները: Անհանդուրժելի են ամէնուրեք ծայրայեղութիւնները. անոնց, որ ամէն բանի արեւու փայլ ու պատմութեան կը զգեսցնեն, ինչպէս անոնցը, որ թերահաւատ իրենց շրջանակէն դուրս, քննադատութիւն մը կը նային ամէն սկզբնաւորութեան:

Մեր երիտասարդութիւնը պէ՛տք է ունենայ իր հոգեկան ու մտաւոր կեանքը, իր ազգային մշակոյթի գրօսածամբը, եթէ չ՝ուզեր ընկրկիլ անհաւասար ուժերու դէմ մղած գոյամարտի պայքարին մէջ․ գիտնալով թէ մտաւոր ու բարոյական կեանքն է որ կ'ընձեռէ անհրաժեշտ ուժերը նիւթին դէմ գերազանցող ու նիւթէն վեր, աւելի լայն հորիզոններով, եւ պարտասածները կը փոխանակէ թարմերով :

Նախկին քարմերով :
Գրականութիւն մը, հարուստ՝ իր յղացումներով, առողջ՝ իր տեսակետներով, եւ իր կերտումածփով՝ ազգային, պիտի ծաղկեցնէ մեր ժողովուրդը, պիտի գունաւորէ մեր ազգային ինքնութիւնը. եւ մեր գրագէտները պիտի դառնան նախապարիսպներն ու յառաջապահները Ազգապահպանումին, եւ գործակից արտափինին՝ պիտի խմորեն, պիտի բնորոշեն ու յաւերժացնեն մեր գերագոյն ձգտումները :

Գերագույն ձգտումները:

Գիրն է որ պիտի ապրեցնէ ու վերապրեցնէ մեր ազգութիւնը, եւ մեր ազգութիւնը պիտի կազմէ մեր իսկ գոյութիւնը:

Գիրն է որ պիտի փնտրէ մեր հոգեւոր ազատութեան:

Աս ալ՝ ահա՛ , երկրորդ պատերազմը մեր զոյութեան :

Հոգեկան շունչն ու բարոյական գոռութիւնը , որ պիտի խանդավառէ զմեզ մեր այս գաղափարական մեծ պատերազմին մէջ՝ յատկապէս ազգային ու մշակութային հողի վրայ , պետք է գայ վերէն՝ մեր Անմահներէն : Եւ անոցմէ ո՞վ կուտային հողի վրայ , պետք է գայ վերէն՝ ստեղծագործողն ու մարմաւելի լաւագոյն ներկայացուցիչ , բայց եթէ ինքը՝ ստեղծագործողն ու նաւորովը մեր Ոսկի դարուն , միաժամանակ՝ մեր ազգային ինքնութեան ու պահպանութեան ախոյեանը յունական ոտնձգութիւններուն եւ պարսիկ ֆանդիչ բռնութեան դէմ՝ փաղափարածական խոր ըմբռումով ու հեռատեսութեամբ , մեծն Սուրբն Սահակ Հայրապետ , Լուսաւորչի պանծալի շառաւիղը եւ մեր Լոյսի դարու հսկան :

Մեծ Հայքապետին անուան ոգեկոչումն ու յիշատակը եթէ իսկապէս հարկ մըն էր ներկայիս, աւելցնենք նաեւ թէ պարտականութիւն մըն էր սրբազան ֆանի որ միջին հաշուով մը ներկայ տարւոյս կը զուգադիպի անոր երջանիկ փոխումը առ Աստուած, (440-1940), ուրեմն իր *մահուան* 1500ամեակը:

Հինգ տարի առաջ նոյն Ս. Հայրապետին ձեռնով կանխարժեք 3 միլիոն
Երկրորդ Թարգմանութեան կամ սրբագրութեան 1500ամեակը՝ համագային
մեծաշուք տօնախմբութեամբ, արդէն փառարանութիւնն եղաւ իր անուան ու

հանճարին, որուն յաւելուած մը պիտի ըլլայ ներկայս, որքան որ թոյլատրեն տիրող ամենադառն ժամանակները:

Բովանդակ Հայտնությունը խոնարհած իր անմահ յիշատակին, կը ներշնչուի իր հոգեով և կը փարի անոր քողած կտակին՝ Ոսկեղեն Դարու մը ռսկի լեգուով եւ գրական գանձերով, եւ անոնց համար անընկճելի պատերազմ կը մղէ մինչեւ իր արիւնի վերջին կաթիլը:

* * *

Ներկայ տարին իրեն հետ կը բերէ նուիրական յիշատակ մը, 200ամեակը (1740–1940) աւարտումին *մայրալանքիս շինութիւններուն՝* որոնք սկսուած էին 1717ին, երբ մեր Մեծ Հիմնադիրը ոտքը դրած էր Ս. Ղազարի ամայի կղզեակին վրայ :

Երկու դար ամբողջ, Ս. Ղազար կանգնած Ադրիականի ափին, իր երազը դէպի հեռուներն եղած է, իր Ազգը, իր Հայրենիքը. երկու հարիւր տարիներ անընդհատ աշխատանք քափուած է այդ ուղղութեամբ: Ուխտական մթնոլորտ մը ստեղծուած է այդ որմէրուն մէջ, ուր Մխիթար եւ իր յաջորդներուն լուսաւոր փաղանգը, Ասկերեաններ, Չամչեաններ, Իննիներեաններ, Աւետիսեաններ, Աւգերեաններ, Բագրատունիներ, Հիւրմիւզներ, Ալիշաններ ու Ղազիկեաններ... տաժանակիր աշխատանքով գործած ու կերտած են Ազգային մեր վերածնունդի յուշարձանը բազմագունեան:

Երկու հարիւր տարիներու ընթացքին, վկայ եղած մեր պատմութեան, Ս. Ղազար ապրած է բոլոր ելեւէջները ազգային նահատագրին, եւ ամէնէն այլա-
զան փուլերու մէջէն շարունակած է քայլ անվարան դէպի լուսաւոր նպատա-
կակէտը «*Ծառայել Ազգին*», իր լաւագոյն ուժերը ամբողջապէս ի սպաս դնելով
անոր գրականութեան, անոր սերունդին դաստիարակութեան, բարոյականին
եւ ընդհանուր մշակոյթին :

Մեծն Մխիթարի այս տունը ուխտական՝ կը մնայ անխախտ, եւ կը շարունակէ իր «Ազգին ծառայել»ու սրբազան գործը՝ նոյն ուղղութեամբ եւ նոյն ոգեւորութեամբ. եւ այսֆան տարիներու յեղաշրջումներու ընդմէջէն մեզի կ'երեւի Ամահ Մխիթարի լուսապատկերը, որ միշտ կը մնայ Առաջնորդը մեր ուղիին ու համադրութիւնը մեր բոլոր սկզբունքներուն:

Ներկայ կրկնակ յոբելիսական տարիով «Բազմավէպ» ալ իր գոյութեան 98րորդ տարեշրջանն է որ կը քեւակոյսէ. տարիներէ ի վեր հաւատարիմ իր ուղեգծին, «Բազմավէպ» կը շարունակէ ու պիտի շարունակէ իր սրբազան առաքելութիւնը ազգային, գրական, գիտական ու բարոյական. արժեքատրեւում իր էջերը՝ Մխիթարեան ու Ազգային մեծ Դէմքերուն ու Գրագէտներուն լուսածիր հետքերով:

Այս պարագաներում մէջ, ինչպէս նաեւ Նոր Տարւոյ առիթով «Բազմավէպ» իր բարեմաղթութիւններն է որ կը բերէ ամբողջ Հայ Ազգին, Հայ Գրի բոլոր Վաստակատրներուն ու Գրիչներուն, որպէս զի այս դժուար տարին բոլորեն յաջողութիւններով եւ իրականացումներովը մեր ծրագիրներուն. եւ գրական մեր հունձքը, ներկայ պայմաններու համեմատութիւնները պահելով իսկ, առատութեան հետ ընտիր բերքերով մշիթարական ըլլայ :

1000.